

Reflecties op PARANTHROPOLOGY

In 2010 werd het tijdschrift *Paranthropology: Journal of Anthropological Approaches to the Paranormal* opgericht. Het is een gratis online tijdschrift en richt zich op het sociaalwetenschappelijk onderzoek naar paranormale ervaringen, geloofsuitingen en fenomenen. Het tijdschrift promoot een interdisciplinaire dialoog over het paranormale. Het wil de huidige impasse overstijgen, gekenmerkt door een 'patstelling' tussen sceptici en 'gelovers'.

In de toekomst willen we in het TvP regelmatig aandacht gaan besteden aan dit tijdschrift...

Door: Jack Hunter
Vertaling: Fred Melssen

In dit TvP geven we een vertaling (met toestemming) van een artikel van eindredacteur Jack Hunter: 'Reflecting on Paranthropology', gepubliceerd in: *Paranthropology*, Vol.2, No.3, pp.14-17. paranthropologyjournal.weebly.com

PSI+

ANTROPOLOGIE

Dit kort essay werd geïnspireerd door enkele recente discussies op de Facebook-groep van *Paranthropology*. Deze discussies hebben vooral betrekking op de definitie van parantropologie en hoe we dit werkveld moeten begrijpen. De discussie werd gestart door Fabian Graham met de vraag of het onderzoek naar psychedelica moesten vallen onder de paraplu van de parantropologie. De zorg van Graham richtte zich vooral op een hernieuwde focus van een psychologisch/parapsychologisch perspectief, dat minder plaats leek te maken van een etnografische of antropologische aanpak. Deze laatste was immers een oorspronkelijk doel van het tijdschrift. Zijn zorg werd mede gevoed door een ontwikkeling binnen de academische antropologie als geheel, dat steeds meer werd ingebed in sociologische en archeologische onderzoeksinstituten binnen de academische wereld. Het antropologisch onderzoek naar het paranormale zou hiermee te ver verwijderd kunnen worden van de discipline zelf.

Ik stel voor dat de etnografische, en meer in het algemeen de antropologische methode centraal moet blijven bij het studieveld van de parantropologie. De redenen zijn divers en ik heb hierover al voorlopige discussies gevoerd in het tijdschrift (Hunter, 2010b) en elders (Hunter, 2009; 2010a). Hier zal ik meer gedetailleerd ingaan op de specifieke methodologie en theoretische aspecten.

Ten eerste is het verstandig een overzicht te geven waaraan we refereren als we de term 'paranormaal' gebruiken (zie Marton, 2010 voor een gedegen onderzoek naar de parapsychologische terminologie). In de meer populaire spreektaal verwijst de term naar een breed gebied van ongewone, bijzondere ervaringen en fenomenen die schijnbaar *bovennatuurlijk* van aard zijn. De term kent daarom een breed spectrum: van het geloof in, en ervaringen van geesten, magie, spookhuizen en mediums, tot ervaringen van telepatie, ontvoeringen door buitenaardsen en uittredingservaringen. De term paranormaal omvat ook minder extreme, maar niet minder betekenisvolle ervaringen zoals dromen, déjà vu ervaringen en bijzondere coincidenties.

Parantropologie houdt zich bezig met dit brede spectrum van ervaringen die over het algemeen worden geclassificeerd als ongewoon en als randverschijnsel worden gezien binnen onze westerse cultuur. Deze opvattingen zien we niet in elke gemeenschap terug. Parantropologie richt zich op een antropologische studie en analyse van dit soort fenomenen. Wel moeten

we notie ervan nemen dat parantropologie (zoals in een antropologische benadering van het paranormale) geen nieuw onderzoeksgebied is. Meer dan dertig jaar geleden schreef Joseph K. Long dat de moderne 'parantropologen' veel te danken hebben aan het werk van oude pioniers, zoals Andrew Lang (1844-1912), Ralph Linton (1893-1953), Robert Lowie (1883-1957), John Swanton (1873-1958), George Devereux (1908-1985) en anderen (Long, 1974, p.3).

Er zijn tal van potentiële invalshoeken die een moderne antropologische benadering van het paranormale kan aannemen, variërend van een rationeel materialistische benadering tot een meer ervaringsgerichte benadering (McClenon, 1991; Bowie, 2010). Aan het meest extreme spectrum van de materialistische visie worden de fenomenen in het algemeen gereduceerd om zo netjes ingepast te kunnen worden in het dominante westerse wetenschappelijk paradigma. Meer specifiek en in de meeste gevallen: het medisch-materialistische wereldbeeld (en we zien dit vaak terug bij onderzoek naar bezetenheid, mediums en gerelateerde fenomenen). Wanneer we bezetenheid als voorbeeld nemen, zien we pogingen om de fenomenen en bijbehorende ervaringen te reduceren tot onderliggende psychologische en neurologische afwijkingen.

Deze aanpak verijdert echter elke ontologische waarde van bijvoorbeeld het mediumschap, en impliceert dat het niets meer is dan een ziekte en/of psychologisch zelfbedrog. Onderzoekers op het gebied van de neurofysiologie naar bezetenheid en mediumschap (maar ook religieuze ervaringen in het algemeen) waarschuwen juist om te snel dergelijke conclusies te trekken. Ze verwijzen onder meer naar bewijs van mediumschap en ervaringen bij niet-pathologisch gekenmerkte personen (Klass, 2001; Hageman et al, 2010, p.85). Theoretisch is het problematisch om oorzaken en effecten te snel toe te kennen, gebaseerd op neurofysiologische technieken. Er zijn redenen om waakzaam te zijn bij het kritiekloos accepteren van neurofysiologische data (Hageman et al, 2010, pp.86-87).

Een harde reductionistische medisch-materialistische kijk naar parantropologie biedt ons geen holistisch inzicht tot de te bestuderen fenomenen. Blijkbaar hebben ze wel een plaats in een bredere weergave van paranormale fenomenen, maar een complete verklaring ontbreekt.

Een narratieve benadering bij de studie van paranormale ervaringen laat een fenomenologisch gezichts-

punt toe, en laat de beschrijvingen van ervaringen als zodanig spreken, zonder een poging te doen naar de 'echtheid' te vragen van die ervaring. De folklorist David J. Hufford (1983) benadrukte het nut van een dergelijke narratieve benadering voor de studie van anomale ervaringen in *The Terror that Comes in the Night*. Hij pleit voor een 'ervaringsbron-hypothese' waarbij ervaringen worden veronderstelt eerder een 'oorzaak van geloof' te zijn dan dat ze veroorzaakt worden door geloof (1982, 251). De veronderstelling dat ervaringen voortkomen uit culturele verwachtingen was altijd reeds een algemeen geaccepteerd principe ter verklaring van paranormale ervaringen binnen de folklore.

De overgang naar een ervaringsgerichte aanpak is belangrijk omdat het ons toelaat het object van de ervaring *face-value* te bekijken zonder te pogen de ervaringen 'weg te verklaren' (zie Dyne, 2010 over narratieve benaderingen). De folklorist Gilian Bennett (1987) beschrijft de voordelen van de narratieve benadering: "Verhalen zoals deze laten uiterst effectief zien wat mensen geloven – ze besparen talloze paragrafen met verklaringen en discussies omdat ze zelf meer direct en levendig zijn dan elk commentaar ook" (1987, p. 22).

Sociologische benaderingen bij de studie van het paranormale hanteren overwegend een statistische methode, en bestuderen het geloof primair met behulp van een kwantitatieve methodologie. Net als de fenomenologische en narratieve benaderingen houdt het sociologisch onderzoek zich niet persé bezig met de ontologie van de fenomenen, die ze als sociale feiten ziet (Gilbert, 2010, p. 10). Er zijn enkele voorlopige pogingen gedaan om het sociologische perspectief te gebruiken om aspecten van de onderliggende ontologie te belichten (Quellet, 2010), maar deze pogingen staan nog steeds in de kinderschoenen.

Antropologen hebben, als vertegenwoordigers van de westerse wetenschappelijke wereld, het altijd moeilijk gevonden om hun ontmoetingen met het paranormale tijdens hun veldwerk te bediscussiëren in hun publicaties (Richards, 2003). Dit is mede te danken aan de rationalisatie en de gelijktijdige 'onttovering' van de westerse gemeenschap: in het bijzonder heerst er binnen de academische kringen een sterk taboe op het serieus ter discussie stellen van paranormale fenomenen (Hansen, 2001, pp. 185-188). De mainstream antropologie, al vanaf de tijd van Tylor en Frazer, heeft zich gepoogd zich op deze lijn te stellen (Bowker, 1973 p. 58; Evans-Pritchard, 1965, p. 15).

Niettemin zijn er verschillende antropologen geweest die het hebben gewaagd hun anomale ervaringen, opgedaan tijdens het veldwerk, te beschrijven (Tuner, 1993; 1998; Bisschop, 2010; McCaul, 2010). Paul Devereux (2007) geeft een interessant overzicht van enkele van de meest indrukwekkende gevallen, gerapporteerd door antropologen. Hij suggereert dat deze voorbeelden kunnen leiden tot een verschuiving van het westerse, wetenschappelijke materialistische paradigma; een dominant paradigma. Het kan leiden tot een nieuw perspectief dat rekening houdt met alternatieve leefwijzen, en een nieuwe manier om de wereld te ervaren (zie voor meer voorbeelden: Hunter, 2010c). James McClenon en Jennifer Nooney (2002) bekeken dezelfde verhalen en zien deze als bruikbare data om de antropologische theorieën van religie te evalueren. Ze stellen dat antropologen, als getrainde objectieve waarnemers, bijzonder goed zijn uitgerust om verhalen uit de eerste hand op te nemen; verhalen die paranormale elementen bevatten en die de kern vormen van onze religies.

Ik acht het belangrijk dat we onszelf betrekken in deze discussies. Ze kunnen ons helpen om exact duidelijk te krijgen wat we bedoelen met de term 'parantropologie'; een term die een sleutelbetekenis voor ons heeft. Ik ben het met Fabian Graham eens dat het belangrijk is om ervoor te zorgen dat we een etnografische, en meer brede antropologische, focus hanteren om het paranormale te begrijpen. We dienen rekening te houden met de bredere sociale en culturele invloeden, gerelateerd tot paranormale fenomenen en ervaringen. Het zou contraproductief zijn om deze invloeden te negeren. We zullen de rol van de participatie en ervaring kunnen begrijpen in het licht van dergelijke fenomenen. En minstens zo belangrijk: we dienen ons ervan bewust te zijn dat veel paranormale ervaringen zich op een zelfde manier manifesteren in verschillende culturen en gemeenschappen.

Tegelijkertijd ben ik het eens met onderzoekers (de Martino, 1972; Giesler, 1984; Luke, 2010) die menen dat het essentieel is dat antropologen die onderzoek naar het paranormale verrichten, zich bewust moeten worden van het bewijs dat we de afgelopen 150 jaar hebben verzameld binnen het wetenschappelijk parapsychologisch onderzoek.

Die hoeveelheid onderzoek – uitgevoerd conform de strenge wetenschappelijke methodes – toont aan dat mensen wel degelijk beschikken over bijzondere vaardigheden. Traditionele antropologen slaagden er niet in om deze bevindingen te integreren met hun eigen bevindingen om zodoende de geloofssystemen en

praktijken binnen de verschillende culturen te begrijpen en te beschrijven.

Voor mij is het duidelijk geworden dat de parapsychologische, sociaal-culturele en empirische domeinen fundamenteel aan elkaar zijn gelinkt. Door ze kunstmatig uit elkaar te halen verliezen we het zicht op wat zich daadwerkelijk afspeelt in bijzondere situaties. Ook denk ik dat onderzoek naar psychedelica een plaats verdient binnen de parantropologie en in het tijdschrift *Paranthropology*. Uit de etnografische literatuur wordt duidelijk dat psychedelische ervaringen ingebed zijn binnen deze matrix van genoemde domeinen.

We hebben behoefte aan meerdere (multi- en interdisciplinaire) perspectieven om ook maar enig inzicht te krijgen in het belang van deze matrix voor het menselijk bewustzijn en de menselijke culturen. ■

Literatuur

- Bennett, G. (1987). *Traditions of Belief: Women, Folklore and the Supernatural Today*. London, Penguin Books.
- Biscop, P.D. (2010). 'The Anomalous Anthropologist: Field Experience as an Insider Medium/ Anthropologist'. *Paranthropology: Journal of Anthropological Approaches to the Paranormal*, Vol. 1, No. 2, pp. 6-7.
- Bowie, F. (2010). 'Methods for Studying the Paranormal (and Who Says What is Normal Anyway?)'. *Paranthropology: Journal of Anthropological Approaches to the Paranormal*, Vol. 1, No. 1, pp. 4-6.
- Bowker, J. (1973). *The Sense of God: Sociological, Anthropological and Psychological Approaches to the Origin of the Sense of God*. Oxford, Clarendon Press.
- de Martino, E. (1972). *Magic: Primitive and Modern*. London, Tom Stacey Ltd.
- Devereux, P. (2007). 'The Moveable Feast'. In: T. Pfeiffer, J.E. Mack, & P. Devereux (eds.) (2007). *Mind Before Matter: Visions of a New Science of Consciousness*. Winchester, O Books.
- Dyne, R. (2010). 'Ghostly Experiences: More than Imagination, More than Just a Good Story'. *Paranthropology: Journal of Anthropological Approaches to the Paranormal*, Vol. 1, No. 2, pp. 27-29.
- Evans-Pritchard, E.E. (1965). *Theories of Primitive Religion*. Oxford, Clarendon Press.
- Giesler, P. (1984). 'Parapsychological Anthropology: I. Multi-Method Approaches to the Study of Psi in the Field Setting'. *Journal of the American Society for Psychical Research*. Vol. 71, No. 4, pp. 289-330.
- Gilbert, H. (2010). 'A Sociological Perspective on 'Becoming' a Spirit Medium in Britain'. *Rhine Online: Psi-News Magazine*, Vol. 2, No. 1, pp. 10-12.
- Hageman, J.H., Peres, J.F.P., Moreira-Almeida, A., Caixeta, L., Wickramasekera II, I. & Krippner, S. (2010). 'The Neurobiology of Trance and Mediumship in Brazil'. In: S. Krippner & H.L. Friedman (eds.) (2010). *Mysterious Minds: The Neurobiology of Psychics, Mediums and Other Extraordinary People*. Oxford: Praeger.
- Hansen, G.P. (2001). *The Trickster & the Paranormal*. Xlibris.
- Hufford, D.J. (1982). *The Terror That Comes in the Night: An Experience-Centered Study of Supernatural Assault Traditions*. Philadelphia, University of Pennsylvania Press.
- Hunter, J. (2009). 'Anthropology & the Paranormal: Approaches to the Investigation of Paranormal Beliefs and Practices'. *Anomaly: Journal of Research into the Paranormal*, Vol. 46, pp. 24-36.
- Hunter, J. (2010a). 'Anthropology and the Ontological Status of the Paranormal'. *Rhine Online: Psi News Magazine*, Vol. 2, No. 2, pp. 4-5.
- Hunter, J. (2010b). 'Anthropology and the Paranormal: What's the Point?' *Paranthropology: Journal of Anthropological Approaches to the Paranormal*, Vol. 1, No. 1, pp. 2-3.
- Hunter, J. (2010c). 'Ethnographic Encounters with the Paranormal'. *Paranthropology: Journal of Anthropological Approaches to the Paranormal*, Vol. 1, No. 2, pp. 12-15.
- Klass, M. (2001). *Mind Over Mind: The Anthropology and Psychology of Spirit Possession*. Oxford, Rowman & Littlefield.
- Long, J.K. (1974). *Extrasensory Ecology: Parapsychology and Anthropology*. London,
- Luke, D. (2010). 'A Brief History of Anthropology and Psi: A Parapsychologists View'. *Time and Mind*. Vol. 3, No. 3, pp. 245-265.
- Marton, Y. (2010). 'A Rose by Any Names is Still a Rose: The Nomenclature of the Paranormal'. *Paranthropology: Journal of Anthropological Approaches to the Paranormal*, Vol. 1, No. 1, pp. 11-13.
- McCaul, K. (2010). 'An Experiential Paradigm for the Anthropology of Consciousness'. *Paranthropology: Journal of Anthropological Approaches to the Paranormal*, Vol. 1, No. 2, pp. 7-10.
- McClenon, J. (1991). 'Social Scientific Paradigms for Investigating Anomalous Experience'. *Journal of Scientific Exploration*, Vol. 5, No. 2, pp. 1-203.
- McClenon, J. & Nooney, J. (2002). 'Anomalous Experiences Reported by Field Anthropologists: Evaluating Theories Regarding Religion'. *Anthropology of Consciousness*, Vol. 13, No. 2, pp. 46-60.
- Ouellet, E. (2010). 'Parasociology: Integrating the Concept of Psi into Sociology'. *Paranthropology: Journal of Anthropological Approaches to the Paranormal*, Vol. 1, No. 1, p. 4.
- Richards, C. (2003). 'Problems Reporting Anomalous Observations in Anthropology'. *Journal of Scientific Exploration*, Vol. 17, No. 1, pp. 5-18.
- Turner, E. (1993). 'The Reality of Spirits: A Tabooed or Permitted Field of Study?' *Anthropology of Consciousness*, Vol. 4, No. 1, pp. 9-12.
- Turner, E. (1998). *Experiencing Ritual*. Philadelphia, Pennsylvania University Press.